

ПОНЯТТЯ, ОЗНАКИ, ВИДИ ОБ'ЄКТІВ, ЗГЕНЕРОВАНИХ КОМП'ЮТЕРНОЮ ПРОГРАМОЮ ТА ВІДМІННІСТЬ ВІД ТВОРІВ, СТВОРЕНИХ ФІЗИЧНИМИ ОСОБАМИ З ВИКОРИСТАННЯМ КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

CONCEPT, FEATURES, TYPES OF OBJECTS GENERATED WITH THE HELP OF A COMPUTER PROGRAM AND THE DIFFERENCE FROM WORKS CREATED BY INDIVIDUALS USING COMPUTER TECHNOLOGIES

Фокін С.І., аспірант,

Львівський національний університет імені Івана Франка,
юрист девелоперських проєктів
ТОВ «АЛЬТЕРА ГРУП»

На сьогоднішній день штучний інтелект вже не здається такою фантастичною річчю, яка дивує кожну людину своїми можливостями. Водночас штучний інтелект заповнив досить велику частину людської уваги, кожна особа в тій чи іншій формі стикалась з результатом діяльності комп'ютерної програми, проте, найпоширеніша форма такої взаємодії – це безпосереднє створення об'єктів за допомогою штучного інтелекту.

Проблематика полягає в тому, що штучний інтелект розвивається дуже швидкими темпами і найстрашніше – неспрогнозованість не лише його майбутніх можливостей, але і наслідки такого розвитку. У зв'язку з цим, потрібно детально досліджувати та вивчати не лише функціональні, технічні можливості комп'ютерних програм при створенні тих або інших об'єктів, але і активно розвивати правове поле, з метою недопущення в майбутньому певного неврегулювання такої діяльності.

Сьогодні штучний інтелект є своєрідним помічником для людини, однак, вже зараз з'являються кейси із спірними питаннями не лише щодо об'єктів, згенерованих штучним інтелектом, але і щодо самої діяльності останнього. Саме це може свідчити про необхідність негайної реакції, починаючи від користувачів, продовжуючи законодавцем, закінчуючи розробниками комп'ютерних програм.

Стаття присвячена дослідженню понять, ознак та видів об'єктів, згенерованих комп'ютерною програмою.

Акцитується увага на законодавчому визначенні об'єктів, згенерованих штучним інтелектом, а також на важливості понять «генерування» та «неоригінальність», які застосовуються до відповідних об'єктів.

Також досліджується ряд ознак, якими характеризується об'єкт, створений штучним інтелектом, зокрема, зроблено висновок, що законодавець чітко і виключено надає перелік таких ознак через визначення поняття «неоригінальний об'єкт».

В статті вперше запропоновано виділяти два види об'єктів, пов'язаних із діяльністю штучного інтелекту, розділяючи їх на об'єкти-джерела та об'єкти-результат.

Крім цього, в статті детально досліджується відмінність об'єктів, згенерованих комп'ютерною програмою від об'єктів, створених фізичною особою за допомогою комп'ютерної програми. Акцитується увага на певному рівні, відправній точці, по досягненню якої ті або інші об'єкти вже слід вважати такими, що згенеровані штучним інтелектом.

Ключові слова: штучний інтелект, неоригінальні об'єкти, авторське право, право особливого роду.

Today, artificial intelligence no longer seems like such a fantastic thing that amazes everyone with its capabilities. At the same time, artificial intelligence has captured a fairly large part of human attention, every person in one form or another has encountered the result of the activity of a computer program, however, the most common form of such interaction is the direct creation of objects using artificial intelligence.

The problem is that artificial intelligence is developing very rapidly and the most frightening thing is the unpredictability of not only its future capabilities, but also the consequences of such development. In this regard, it is necessary to thoroughly research and study not only the functional and technical capabilities of computer programs when creating certain objects, but also to actively develop the legal field in order to prevent certain unregulation of such activities in the future.

Today, artificial intelligence is a kind of assistant for a person, however, cases are already emerging with controversial issues not only regarding objects generated by artificial intelligence, but also regarding the latter's activities themselves. This may indicate the need for an immediate response, starting from users, continuing with legislators, and ending with computer program developers.

The article is devoted to the study of the concepts, features and types of objects generated by a computer program.

The emphasis is on the legislative definition of objects generated by artificial intelligence, as well as on the importance of the concepts of «generation» and «non-originality» that are applied to the relevant objects.

A number of features that characterize an object created by artificial intelligence are also studied, in particular, it is concluded that the legislator clearly and exclusively provides a list of such features through the definition of the concept of «non-original object».

The article first proposes to distinguish two types of objects related to the activities of artificial intelligence, dividing them into source objects and result objects.

In addition, the article examines in detail the difference between objects generated by a computer program and objects created by an individual using a computer program. The focus is on a certain level, a starting point, upon reaching which certain objects should already be considered as generated by artificial intelligence.

Key words: artificial intelligence, non-original objects, copyright, special kind of law.

Постановка проблеми. Питання штучного інтелекту вже давно перейшло на перший план. Твори, що генеруються комп'ютерною програмою, почали набирати масовий характер, майже не залишилось людини, яка б не користувалась результатом такої діяльності.

Варто звернути увагу, що не лише науковці цікавляться штучним інтелектом, але і також інвестори, які готові вкладати свої кошти в проєкти, пов'язані із ШІ, що свідчить про ще більший розвиток останнього в майбутньому.

Однак, з огляду на таку цікавість та інтерес всього людства до ШІ, слід детальніше розібратись в понятті, ознаках та видах об'єктів, створених ШІ, а також на їх відмінностях від творів, які створюються людиною, але з використанням комп'ютерних програм та технологій.

Літературний огляд. Питання об'єктів права особливого роду, створених комп'ютерною програмою досліджувалось багатьма науковцями, зокрема, Яворська О.С., Тарасенко Л.Л., Дорошенко О.Ф., Якубівський І.С.,

Штефан А.С., Музика Т.О., Бурило Ю.П., Зеров К.О., Майданик Л.Р., Дмитришин В.С. та інші.

Поняття. Загальне поняття таких творів наведено в ч. 1 ст. 33 Закону України «Про авторське право та суміжні права», зокрема, неоригінальним об'єктом, згенерованим комп'ютерною програмою, є об'єкт, що відрізняється від існуючих подібних об'єктів та утворений у результаті функціонування комп'ютерної програми без безпосередньої участі фізичної особи в утворенні цього об'єкта [1].

Таким чином, законодавець дає чітке визначення об'єктів, які створюються комп'ютерною програмою. Слід звернути увагу, що таке визначення надається через призму ознак, якими наділяються відповідні об'єкти.

Як зазначають Тарасенко Л.Л. та Дорошенко О.Ф., законодавець вживає поняття «неоригінальний об'єкт» для визначення та характеристики терміна «об'єкт, згенерований комп'ютерною програмою». На думку науковців, такий підхід спрямований на розмежування твору як об'єкта авторського права, який створюється людиною, її творчою працею і який є оригінальним, і власне «не твору», а «об'єкта», який створено без безпосередньої творчої праці людини. Тому і з'являється не твір, а – об'єкт, до того ж – об'єкт неоригінальний (наголос на відсутності оригінальності як результату інтелектуальної творчої діяльності людини-автора).

Законодавець не вживає поняття «створений» щодо неоригінального об'єкта, натомість у законі вказано – «згенерований комп'ютерною програмою». Це словосполучення додатково підкреслює відсутність творчості людини в об'єкті, який генерується, а не «створюється» як твір, як результат власне творчої праці [2, с. 89].

Крім цього, Якубівський І.Є. звертає увагу на те, що Закон не визнає неоригінальний об'єкт, згенерований комп'ютерною програмою, об'єктом авторського права, а запроваджує для надання йому правової охорони конструкцію права особливого роду (*sui generis*). Тобто Закон притримується аксіоматичного для авторського права положення, згідно з яким авторське право виникає лише на об'єкти, що є результатами творчої діяльності людини (твори).

Відповідно до закладеної в Законі концепції, лише людина, завдяки своїм інтелектуальним здібностям, може створювати об'єкти, що відповідають критерію оригінальності, а, відтак, користуватися авторсько-правовою охороною. Звідси, і спеціальна термінологія, якою оперує ст. 33 Закону України «Про авторське право і суміжні права» – «неоригінальний об'єкт, згенерований комп'ютерною програмою» [3, с. 358].

Справді, законодавець використовуючи поняття «неоригінальний об'єкт», намагається зацентувати увагу на своєрідній штучності такого об'єкта, відсутності творчого характеру, наявності автоматизації в процесі його створення, що вже є підставою вважати, що такий об'єкт охороняється правом особливого роду (*sui generis*).

Ознаки. Як зазначалось вище, законодавець через поняття неоригінального об'єкта, згенерованого комп'ютерною програмою, дає ряд ознак, якими наділяється відповідний об'єкт. Але, незважаючи на це, науковці кінцево не можуть дійти висновку, якими ж ознаками повинен бути наділений об'єкт, створений ШІ.

Зокрема, Тарасенко Л.Л. виділяє дві ознаки:

1. Відмінність, різниця від вже існуючих подібних об'єктів.

Хоча об'єкт трактується законом як неоригінальний, але він повинен бути відмінним (тобто має відрізнятися) від інших так званих «подібних» об'єктів. Тобто йдеться про умовну, але обов'язкову «новизну» об'єкту, який генерується комп'ютерною програмою. Новизна полягає у тому, що генерований програмою об'єкт повинен відрізнятися, тобто повинен бути іншим, новим, порівняно з іншими «об'єктами».

2. Створення об'єкту виключно у результаті функціонування комп'ютерної програми без безпосередньої участі людини.

Ця ознака свідчить про те, що комп'ютерна програма самостійно, без участі людини, генерує певний новий об'єкт, який потенційно може набути правового режиму неоригінального об'єкту, що згенерований комп'ютерною програмою. Відтак «людський фактор», який може впливати на створення (генерацію) такого об'єкту, – виключається [4, с. 307].

Водночас Якубівський І.Є. вважає, що потрібно дробити другу ознаку, виділяючи вже три:

1. Відмінність від вже існуючих подібних об'єктів.

Тобто якщо об'єкт, виданий комп'ютерною програмою, повторюватиме, копіюватиме інші, вже існуючі об'єкти, то охоронятися правом особливого роду (*sui generis*) він не буде.

2. Є результатом функціонування комп'ютерної програми.

3. Відсутність безпосередньої участі фізичної особи в утворенні цього об'єкта.

Тобто комп'ютерна програма автономно генерує відповідний текст, зображення звуку тощо без впливу на процес такого генерування з боку людини. Ця ознака відрізняє неоригінальний об'єкт, згенерований комп'ютерною програмою, від творів, створених фізичними особами із використанням комп'ютерних технологій. В другому випадку фізична особа як автор своєю інтелектуальною працею створює твір, здійснюючи визначальний вплив на вибір творчих рішень, контролюючи та спрямовуючи цей процес, і при цьому використовує комп'ютерну техніку та відповідне програмне забезпечення в якості засобу (інструменту) створення твору. Відповідно, отриманий в результаті цього об'єкт буде твором і охоронятиметься авторським правом на загальних засадах [3, с. 359].

На нашу думку, все ж слід виокремлювати три ознаки об'єктів, згенерованих ШІ:

1) відмінність від вже існуючих подібних об'єктів;

2) результат функціонування комп'ютерної програми;

3) характер взаємодії користувача та комп'ютерної програми при створенні об'єкту.

Комп'ютерна програма може функціонувати як за безпосередньої участі людини, так і без такої участі. Саме рівень наявності взаємодії людини з комп'ютерною програмою відіграє останню і важливу роль при визначенні того, чи буде відповідний об'єкт вважатись твором, чи об'єктом, згенерованим комп'ютерною програмою.

Види. Слід також зацентувати увагу на видах об'єктів, пов'язаних із роботою ШІ. В ч. 7 ст. 33 Закону України «Про авторське право і суміжні права» зазначається, що у разі якщо неоригінальний об'єкт, згенерований комп'ютерною програмою, є результатом використання об'єктів авторського права та/або об'єктів суміжних прав, відповідний суб'єкт користується правом особливого роду (*sui generis*) на такий неоригінальний об'єкт, за умови дотримання ним прав суб'єкта (суб'єктів) авторського права або суміжних прав, твір (твори) або об'єкт (об'єкти) суміжних прав якого зазнав (зазнали) використання у процесі генерування такого неоригінального об'єкта.

Звідси можна зробити висновок, що виділяється два види об'єктів, пов'язаних із роботою ШІ: об'єкт-джерело та об'єкт-результат.

Об'єкт – джерело є об'єктом авторського права, який обробляється комп'ютерною програмою при створенні нового об'єкта. Усім добре відомо, що ШІ функціонує на основі інформації, до якої має доступ, створюючи при цьому на її основі нові об'єкти, які запитуються користувачем. Саме тому, не даремно законодавець і передбачає можливість охорони неоригінальних об'єктів виключно за умови дотримання прав суб'єкта авторського права, твір якого було використано в процесі такої діяльності. Слід

звернути увагу, що законодавець передбачає ситуації, коли об'єктом-джерелом також може бути неоригінальний об'єкт, згенерований комп'ютерною програмою.

Об'єкт – результат є також об'єктом авторського права, але який охороняється правом особливого роду – (*sui generis*). Це, власне, є об'єкт, згенерований комп'ютерною програмою.

Розмежування. Важливе значення мають також об'єкти, які створені фізичною особою з використанням комп'ютерних технологій та їх відмінність від неоригінальних об'єктів, згенерованих комп'ютерною програмою.

На сьогоднішній день існує безліч можливостей по створенню різноманітних об'єктів, проте, умовно їх можна поділити на три категорії: об'єкти, що створюються виключно фізичною особою, об'єкти, що створюються фізичною особою, але з використанням комп'ютерної програми та об'єкти, які повністю генеруються комп'ютерною програмою. І якщо щодо першої категорії немає ніяких проблем, то щодо другої та третьої постає питання правильного розмежування.

Як зазначає Музика Т.О., в абз. 2 ч. 1 ст. 33 Закону одразу відмежовано твори, «створені фізичними особами з використанням комп'ютерних технологій», тобто такі твори, де комп'ютерна програма є тільки інструментом, який допомагає авторові спростити певні процеси. Науковець зазначає, що при цьому, дійсно, важливим є врахування внеску саме фізичної особи у створення твору, як умови його правової охорони.

Навіть за відсутності творчого внеску фізичної особи у їх безпосереднє створення, варто враховувати і зусилля творця такої програми і деякий майновий чи організаційний внесок її користувача [5, с. 24].

Справді, основна суть ІІІ полягає саме в автоматичній роботі, фізична особа залучається побічно, лише на початку, подаючи запит, а все інше – виключна робота комп'ютерної програми, тому в таких об'єктах відсутня ознака оригінальності, що вже є підставою вважати, що такий об'єкт охороняється правом особливого роду (*sui generis*).

В свою чергу, твори, створені за допомогою комп'ютерної програми, характеризуються повним залученням особи в процес створення об'єкта, для користувача комп'ютерна програма виконує лише допоміжну функцію, а фізична особа при цьому виконує весь обсяг роботи. За таких умов, об'єкт характеризується оригінальністю, що є підставою визнавати останнього твором.

Як зазначають Харитонов О.І., Кирилюк А.В., Галупова Л.І., є випадки, коли штучний інтелект може використовуватись як інструмент для творення нового унікального

твору. В таких випадках увага має бути приділена внеску штучного інтелекту у створенні твору. Таким чином, в кожному окремому випадку має розглядатись роль людини та комп'ютерної програми в творчому процесі та братись до уваги вид твору, який створюється. Якщо твір містить елементи, створені машинною системою, і не має значного внеску авторства людини – він не може бути визнаний об'єктом права інтелектуальної власності.

В таких випадках передбачається значна участь людини у процесі створення, що дозволяє надати захист авторським правом. Однак на практиці складно визначити, який внесок у створенні контенту за допомогою штучного інтелекту вважається суттєвим і творчим з боку автора – людини [6, 144].

Як впливає, проблема полягає в межі, рівні використання комп'ютерної програми, за якого створений об'єкт буде охоронятись правом особливого роду. На нашу думку, таким рівнем є послідовність дій користувача при створенні об'єкта:

– якщо наступні дії користувача після подання запиту полягають в отриманні результату, створений об'єкт при такому процесі, буде неоригінальним об'єктом, згенерованим комп'ютерною програмою;

– якщо користувач не подає запит, а самостійно створює об'єкт, при цьому, комп'ютерна програма не виконує функцію автоматизації процесу, а є лише допоміжним інструментом, то такий об'єкт буде вважатись твором, оскільки, буде наявний критерій оригінальності.

Висновки. Твори, що створюються комп'ютерною програмою, носять штучний характер, відсутня ознака оригінальності, саме тому, такі об'єкти охороняються правом особливого роду. У зв'язку з чим, відповідні об'єкти називають «неоригінальними об'єктами, згенерованими комп'ютерною програмою».

Такі об'єкти наділені трьома основними ознаками: відмінність від вже існуючих подібних об'єктів; результат функціонування комп'ютерної програми; характер взаємодії користувача та комп'ютерної програми при створенні об'єкту.

Пропонується виділяти два види об'єктів, пов'язаних із роботою штучного інтелекту: об'єкт-джерело та об'єкт-результат.

При розмежуванні об'єктів, створених фізичною особою за допомогою комп'ютерної програми та об'єктів, згенерованих комп'ютерною програмою, слід брати до уваги рівень залученості фізичної особи до створення відповідних об'єктів.

Ми не знаємо, що буде завтра і не можемо знати, проте ми здатні зробити максимум дій для того, щоб це «завтра» не було для людства чимось негативним.

ЛІТЕРАТУРА

1. Про авторське право і суміжні права : Закон України від 01.12.2022 р. № 2811-IX : станом на 09 серп. 2025 р.
2. Дорошенко О., Тарасенко Л. Право *sui generis* на неоригінальні об'єкти, згенеровані комп'ютерною програмою: новели правового регулювання. Теорія і практика інтелектуальної власності. 2023. № 3. С. 87–96.
3. Якубівський І.Є. Цивільно-правовий режим об'єктів, згенерованих штучним інтелектом. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. Серія право*. 2024. Випуск 82: частина 1. С. 355–361.
4. Тарасенко Л.Л. Право особливого роду (*sui generis*) на неоригінальні об'єкти, згенеровані комп'ютерною програмою. Створення, охорона, захист і комерціалізація об'єктів права інтелектуальної власності: матеріали VI Всеукр. наук.-практ. конф. із міжнар. участю, присвяч. Міжнар. дню інтелект. власності. (м. Київ, 26 квітня 2023 р.): ел. збірник. Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2023. С. 304–310.
5. Музика Т. О. Оригінальність твору як оціночне поняття за чинним законодавством України про авторське право та з урахуванням сучасної інформаційної етики. Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції. 2023. № 5. С. 22–27.
6. Харитонов О.І., Кирилюк А.В., Галупова Л.І. Правові аспекти використання творів, створених штучним інтелектом. In The 23rd International scientific and practical conference «World ways and methods of improving outdated theories and trends» (June 11–14, 2024) Zagreb, Croatia. International Science Group. 2024. 393 p. (p. 143).

Дата першого надходження рукопису до видання: 12.08.2025
Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 18.09.2025
Дата публікації: 26.09.2025